

राष्ट्रिय सूचना आयोगको

पुनरावेदनको कारबाही र किनारा गर्ने कार्यविधि, २०७८

प्रस्तावना

लोकतन्त्रको मूल आदर्शको रूपमा रहेको सूचना प्राप्त गर्नु जनताको मौलिक अधिकार हो। राज्यका कामकारबाही लोकतान्त्रिक पद्धति अनुरूप खुला र पारदर्शी बनाई नागरिकप्रति जवाफदेही र जिम्मेवार बनाउन, सार्वजनिक निकायमा रहेको सार्वजनिक महत्वका सूचनामा आमनागरिकको पहुँचलाई सरल र सहज बनाउन, राज्य र नागरिकको हितमा प्रतिकूल असर पार्ने संवेदनशील सूचनाको संरक्षण गर्न र सूचनाको हकको संरक्षण र प्रचलन गराउने सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था गर्न र सो सम्बन्धी कार्यविधिमा एकरूपता कायम गर्न वाञ्छनीय भएकोले;

सूचनाको हकसम्बन्धी नियमावली, २०६५ को नियम ७(२) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी राष्ट्रिय सूचना आयोगले देहायको कार्यविधि बनाई जारी गरेको छ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (१) यो कार्यविधिको नाम “पुनरावेदनको कारबाही र किनारा गर्ने कार्यविधि, २०७८” रहेको छ।
(२) यो कार्यविधि आयोगबाट पारित भई प्रमाणित भएको मितिदेखि लागु हुनेछ।
२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा:-
 - (क) “आयोग” भन्नाले सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ११ बमोजिम गठित “राष्ट्रिय सूचना आयोग” लाई सम्झिनु पर्छ।
 - (ख) “पुनरावेदन” भन्नाले सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ९ को उपदफा (४) बमोजिम कार्यालय प्रमुखले गरेको निर्णयउपर चित्त नबुझ्ने व्यक्तिले त्यस्तो निर्णयको जानकारी पाएको मितिले ३५ दिनभित्र आयोगसमक्ष दिएको पुनरावेदनलाई सम्झिनु पर्छ।
३. **पुनरावेदनको दर्ता गर्ने प्रक्रिया:** (१) ऐनको दफा १० को उपदफा (१) बमोजिम पुनरावेदन दिने व्यक्तिले अनुसूची बमोजिमको ढाँचामा आयोग समक्ष पुनरावेदन दिनु पर्नेछ।
 - (२) उपदफा (१) बमोजिम पुनरावेदन गर्दा सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालय, हुलाक वा इमेलमार्फत् पुनरावेदन गर्न सकिनेछ।
 - (३) उपदफा (२) बमोजिम कुनै व्यक्तिले सार्वजनिक निकाय वा जिल्ला प्रशासन कार्यालयमार्फत् पुनरावेदन दिएकोमा त्यस्तो कार्यालयले पुनरावेदन दिने व्यक्तिलाई बुझ्नेको भर्पाइ दिई सो पुनरावेदन ३ (तीन) दिनभित्र यस आयोगमा पठाइ दिनु पर्नेछ।
 - (४) उपदफा (३) बमोजिम प्राप्त भएको पुनरावेदन जाँचबुझ गर्दा ऐनको म्यादभित्र परेको देखिएमा सचिवले त्यस्तो पुनरावेदन दर्ता गर्न आदेश दिनु पर्नेछ।
 - (५) उपदफा (४) बमोजिम जाँचबुझ गर्दा प्राप्त पुनरावेदन ऐनको रीत पूरा नगरी आएको देखिएमा सचिवले सोही व्यहोरा जनाई पुनरावेदन दरपीठ गर्नु पर्नेछ।

- (६) उपदफा (५) बमोजिम सचिवले पुनरावेदन दरपीठ गरेको चित्त नबुझेमा पुनरावेदकले त्यस विरूद्ध आयोग समक्ष निवेदन गर्न सक्नेछ।
- (७) उपदफा (६) बमोजिम सचिवको दरपीठ आदेश मनासिब छैन भन्ने आयोगलाई लागेमा आयोगले दर्ताका लागि सचिवलाई आदेश दिन सक्नेछ। सचिवले उक्त पुनरावेदन दर्ता गरी कारबाही अगाडि बढाउनु पर्नेछ।
- (८) उपदफा (४) र (६) बमोजिम पुनरावेदन दर्ता गर्न पुनरावेदक आफै उपस्थित हुन नसकेमा आयोगको इमेल ठेगानामा इमेलद्वारा वा आयोगको फ्याक्स नम्बरमा फ्याक्सद्वारा वा हुलाकबाट पनि पुनरावेदन गर्न सकिने छ। यसरी प्राप्त हुन आएको पुनरावेदन म्यादभित्र आएको देखिएमा मात्र आयोगले दर्ता गर्नेछ।
- (९) पुनरावेदनसाथ देहायको कागजात संलग्न हुनु पर्नेछ:-
 - (क) नेपालको नागरिक देखिन सक्ने कुनै प्रमाण।
 - (ख) सूचना अधिकारी र कार्यालय प्रमुखसमक्ष निवेदन गरेको प्रमाणको प्रतिलिपि।
 - (ग) हुलाकमार्फत सूचना माग गरिएको रहेछ भने त्यसरी सूचना माग गरेको निवेदन र कार्यालय प्रमुखकोमा उजुरी गरिएको पत्र र हुलाकबाट पठाइएको प्रमाणको प्रतिलिपि।
 - (घ) इमेलमार्फत सूचना मागेको वा उजुरी गरेको अवस्थामा त्यस्तो इमेल पठाएको प्रमाण।
 - (ङ) वारिस राखेमा सम्बन्धित व्यक्तिले सहीछाप गरेको वारिसनामा वा मञ्जुरीनामाको कागज।

४. पुनरावेदनमा खुलाउनु पर्ने बिषयहरू: आयोगमा पुनरावेदन गर्दा देहायको विवरण स्पष्ट रूपमा खुलाउनु पर्नेछ:-

- (क) पुनरावेदकको नाम, थर, वतन, इमेल र सम्पर्क नम्बर।
- (ख) वारिस भए निजको नाम, थर, वतन, इमेल र सम्पर्क नम्बर।
- (ग) विपक्षीको नाम, थर, वतन सम्भव भए सम्पर्क नम्बर।
- (घ) आफूले माग गरेको सूचनाको स्पष्ट विवरण।
- (ङ) सूचना रहेको सार्वजनिक निकायमा पुनरावेदक सूचना माग गर्न गएको स्पष्ट विवरण।
- (च) सूचना रहेको सार्वजनिक निकायको कुन पदाधिकारी वा शाखा/उपशाखामा सूचना छ, सम्भव भए खुलाउने।

५. जीउज्यानको सुरक्षासँग सम्बन्धित सूचना: (१) ऐनको दफा ७ को उपदफा (४) बमोजिम कुनै व्यक्तिको जीउ ज्यानको सुरक्षासँग सम्बन्धित सूचना माग गरेको रहेछ भने सूचना अधिकारीले त्यस्तो सूचना माग गरेको चौबीस घण्टाभित्र निवेदकलाई उपलब्ध गराउनु पर्छ।

- (२) सूचना वर्गीकरणमा परेको वा अन्य कुनै विशेष परिस्थिति परेमा सूचना अधिकारीले ऐनले तोकेको अवधिभित्र कार्यालय प्रमुख समेतसँग समन्वय गरी निर्णय गर्नु पर्नेछ।
- (३) ऐनले तोकेको अवधिभित्र सूचना अधिकारीले वा कार्यालय प्रमुखले गरेको निर्णय उपर चित्त नबुझे वा तोकिएको २४ घण्टाभित्र सूचना नपाएमा सूचना मागकर्ता नागरिकले आयोग समक्ष पुनरावेदन गर्न सक्नेछ।

६. पुनरावेदन प्राप्त भएपछिको कारबाही: (१) नियमानुसार प्रक्रिया पूरा गरी यस आयोगमा दर्ता भएका पुनरावेदनको सम्बन्धमा देहाय अनुसार कारबाही गरिने छ।
- (क) आयोगले पुनरावेदनको कारबाही र किनारा गर्दा पुनरावेदकको मागदाबी, सम्बन्धित प्रमुखको जवाफ तथा प्राप्त सबुद प्रमाणको मूल्यांकनका आधारमा गर्नेछ। आयोगले आवश्यक ठानेमा पुनरावेदनमा माग भएको सूचनाको सार्वजनिक चासो परीक्षण (Public Interest Test) र हानी परीक्षण (Harm Test) गर्न सक्नेछ।
- (ख) पुनरावेदनको कारबाही र किनारा गर्दा आयोगले सम्बन्धित सार्वजनिक निकायको प्रमुख वा सूचना अधिकारीलाई आफूसमक्ष उपस्थित गराई बयान गराउन, कुनै लिखत पेस गर्न गराउन सो सम्बन्धमा साक्षी प्रमाण बुझ्न वा सार्वजनिक निकायबाट कुनै लिखतको नक्कल माग गर्न सक्नेछ।
- (२) आयोगले ऐनको दफा ७ को उपदफा (४) को अवस्था अनुरूप सूचना माग गरेको ठहर गरेमा पुनरावेदन लिई २४ घण्टाभित्र आवश्यक कारबाही प्रकृया अघि बढाउन आदेश दिन सक्नेछ।
- (३) पुनरावेदनको कारबाही र किनारा गर्न आवश्यकता अनुसार आयोगको इजलास/बैठक बस्नेछ।
७. आयोगको पुनरावेदन सम्बन्धी निर्णय र आदेश सम्बन्धी कारबाही: (१) पुनरावेदन सम्बन्धी आयोगले गरेका सबै निर्णयहरूमा आयोगका आयुक्तहरूको हस्ताक्षर हुनेछ। त्यस्तो निर्णय आयोगको सचिवालयले प्रमाणित गर्नेछ।
- (२) आयोगबाट लिखित रूपमा निर्णय प्रमाणित भएको मितिलाई नै आयोगको निर्णय वा आदेश जारी भएको मिति मानिनेछ। त्यस्तो निर्णय सम्बन्धित सार्वजनिक निकायलाई तुरुन्त उपलब्ध गराइनेछ। आयोगबाट निर्णय वा आदेश भएको मितिले ७ (सात) दिनभित्र कार्यान्वयनको लागि निर्णयको छायाँ प्रति संलग्न गरी सम्बन्धित पक्षलाई पत्राचारको कारबाही हुनेछ।
- (३) आयोगबाट पुनरावेदन सम्बन्धी भएका सबै आदेश एवं निर्णय अभिलेखबद्ध गरी राखिनेछ। त्यस्तो आदेश वा निर्णय विद्युतीय माध्यमबाट पनि अभिलेखबद्ध गर्न सकिनेछ।
- (४) आयोगका निर्णय कार्यान्वयनका लागि पत्राचार गर्दा वा आयोगको आदेश पठाउँदा सामान्यतः त्यस्तो आदेश वा निर्णय कार्यान्वयन गर्नुपर्ने समयसीमा समेत आयोगले तोकि दिनु पर्नेछ। त्यस्तो आदेश कार्यान्वयन गरेको जानकारी यस आयोगमा र सम्बन्धित निकायको तालुक निकायमा समेत तुरुन्त दिनु पर्नेछ।
- (५) आयोगले दिएका आदेश वा निर्देशन तथा निर्णयहरू आयोगले तोकिएका समयसीमाभित्र कार्यान्वयन भए/नभएको अनुगमन आयोगको सचिवालयले गर्नेछ। अनुगमनका लागि आयोगले टेलिफोन, फ्याक्स, इमेल वा प्रत्यक्ष अवलोकन जस्ता माध्यम अपनाउन सक्नेछ।
- (६) आयोगले आफूसमक्ष परेको पुनरावेदनउपर मागबमोजिम सूचना दिनु भन्ने आदेश जारी गर्नुपूर्व सम्बन्धित निकायलाई स्पष्टिकरण दिने मौका स्वरूप पुनरावेदकको माग बमोजिमको आदेश जारी गर्नु नपर्ने कुनै कारण भए सोको सबुद प्रमाण सहित बाटोको म्याद बाहेक आयोगले तोकेको मितिभित्र लिखित जवाफ पेश गर्नु भन्ने आदेश जारी गर्न सक्नेछ।

- (७) आयोगबाट प्रारम्भिक आदेश जारी भई पत्राचार गरेको ६ महिना अवधिसम्म पुनरावेदकले सूचना नपाएको भनी निवेदन वा उजुरी वा पुनरावेदन नगरेमा उक्त मिसिल तामेलीमा राख्न वा लगतकट्टा गर्न सकिने छ।
८. **सार्वजनिक चासो परीक्षण र हानी परीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था:** ऐनको दफा २७ को उपदफा ४ बमोजिम पुनरावलोकन गर्दा आयोगले त्यस्तो सूचना गोप्य राख्नु पर्ने वा नपर्ने विषयमा आदेश गर्नु अगाडी त्यस्तो सूचनाका सम्बन्धमा सार्वजनिक चासो परीक्षण (Public Interest Test) वा हानी परीक्षण (Harm Test) गर्न सक्नेछ।
९. **पुनरावेदन हेर्ने सम्बन्धमा आयोग र सचिवालयको समन्वय:** (१) म्यादभित्र दर्ता भएको पुनरावेदन र सोसँग सम्बन्धित प्रमाणहरू सहितको मिसिल सचिवालयद्वारा यथाशक्य छिटो आयोग समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ।
- (२) पुनरावेदनको जानकारी आयोगलाई भएपछि आयोगले त्यसमा संलग्न प्रमाणहरूको प्रारम्भिक अध्ययन गर्नेछ।
- (३) थप प्रमाण र कारण बुझ्न आवश्यक देखेमा आयोगले आफूलाई पुनरावेदन प्राप्त भएको सम्बन्धित पक्ष वा विपक्षलाई आवश्यक छलफल वा प्रमाण पेश गर्न ओदश जारी गर्न सक्नेछ।
- (४) पुनरावेदन सम्बन्धी हरेक इजलास/बैठकमा पुनरावेदन शाखाको शाखा प्रमुख उपस्थित हुनेछ। पुनरावेदन सम्बन्धी बसेको आयोगको इजलास/बैठकले गरेको निर्णयको लिखित व्यहोरा पुनरावेदन शाखा प्रमुखले आयोगमा पेश गर्नेछ र आयोगका आयुक्तहरूबाट निर्णयमा हस्ताक्षर भएपछि त्यस्तो निर्णय आयोगको सचिवले प्रमाणित गर्नेछ। आयोगबाट हुने पुनरावेदन सम्बन्धी निर्णयहरू सचिवालयले अभिलेखबद्ध गरी राख्नेछ।
- (५) पुनरावेदन सम्बन्धी निवेदन र सो सम्बन्धमा आयोगबाट भएका कारबाही सम्बन्धी मुख्य मुख्य विवरण आयोगको वार्षिक प्रतिवेदनमा प्रकाशन गरिनेछ।
१०. **प्रचलित कानून बमोजिम हुने:** व्यक्तिगत सूचना पहुँचका सम्बन्धमा प्रचलित कानूनमा कुनै व्यवस्था भएकोमा सोही बमोजिम र अन्यमा यस कार्यविधि बमोजिम हुनेछ।
११. **आयोगको निर्णय अन्तिम हुने:** यस कार्यविधि कार्यन्वयनमा कुनै द्विविधा परेमा आयोगको निर्णय अन्तिम हुनेछ।
१२. **विविध:** आयोगले आवश्यक देखेमा जुनसुकै बेला निर्णय गरी यो कार्यविधि पूरै वा आंशिक संशोधन वा खारेज गर्न सक्नेछ।
१३. **खारेजी र बचाउ:** (१) राष्ट्रिय सूचना आयोगको पुनरावेदनको कारबाही र किनारा गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७२ खारेज गरिएको छ।
- (२) राष्ट्रिय सूचना आयोगको पुनरावेदनको कारबाही र किनारा गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७२ बमोजिम भए गरेका सबै कार्यहरू यसै कार्यविधि बमोजिम भएको मानिनेछ।

लागु हुने मिति: २०७८।०२।२४